

بسم الله الرحمن الرحيم

دعا در بیانات مقام معظم رهبری برگرفته از روش تحلیل مضمون

مهری طاهری

زهرا علیمحمدی

مریم عیدی

صونا مرادی^۱

استاد راهنما

سرکار خانم گلشادی

^۱ سطح ۲ ، حوزه علمیه الزهرا چادگان

چکیده:

یاری گرفتن از موجودات ماورایی برای غلبه بر نیروهای مختلفی که آدمی را احاطه کرده اند، همیشه و همه جا در زندگی بشر مشاهده می شود. در این کوران حوادث و بحرانهای زمان، انسان سرگردان با مواجهه این جریانات مختلف، همواره به دنبال التیام و آرامش و ارتباط و انس با منبع غنی ماورایی است. این کنش و یا حتی واکنش نفس آدمی را هرچه که بنامیم، حقیقت آن چیزی به جز خواندن خداوند نیست، هر چند خدا در هر دین و مذهبی به گونه ای خاص معرفی شده و باتلقى پیروان سایر ادیان متفاوت می باشد. این حقیقت دعا نامیده می شود و اشتراک همه انسانها در دعا کردن، آنها را به عاملی مشترک در درون همه انسانها رهنمون می نماید که ریشه در فطرت آدمیان دارد؛ که آن، نوعی خاص از آفرینش است که مخصوص انسان بوده و هیچگاه تغییر نمی کند. نا هموار یها و مشکلاتی که آدمی در برون رفتن از آنها هیچ دس آویزی نمی یابد، مهمترین عرصه تجلی این خصوصیت ذاتی انسان است. این نکته در قرآن کریم، مکرر یاد شده است. بنابراین دعا تجلی فطرت خدا خواه و خدا شناس آدمی است. دعا کشش روح به سوی کانون غی مادی جهان، پرواز روح به سوی خدا، پرستش عاشقانه نسبت به مبداحیات خوانده می شود. عالی ترین حکمت وجود دعا تقرب به خداست، دعا فرصت مناجات و نجوای بی واسطه و انس با پروردگار عالم است که در حقیقت برترین امتیاز و ویژگی را دارا است.

این تحقیق به روش کیفی با عنوان تحلیل مضمون با محوریت کته گری انجام شده است که در ابتدا بیانات استخراج شده است و سپس کد های اولیه و سپس کد های ثانویه و در پایان هسته مشخص گردیده است. این شیوه جدید است و اولین بار است که در حوزه های علمیه انجام می شود.

واژگان کلیدی: دعا، استجابت، ارتباط با خدا، راه گشایی

هرچند دشواری ها، رنج و بلاها، محرومیت ها و ناگواری ها در مسیر زندگی هراسانی وجود دارد، اما آنها که دست به تعهد بر کف اسلام و ایمان گذاشته و اهداف آسمانی بزرگ و بلندی را انتخاب کرده اند، مسلماً سهم شان از مشکلات و سختی ها چندین برابر دیگران خواهد بود. آنها می بایست که در برابر امواج خروشان مشکلات و موانع، چون کوهی استوار بایستند و با اراده پولادین راهشان را به سوی منزل مقصود از مسیر پر سنگلاخ زندگی باز کنند. از آنجا که دست یابی به چنین اهداف ولایی، با اتکامحض به نیروهای مادی امکان پذیر نیست، خداوند منان امدادهای غیبی و نیروهای معنوی گوناگونی را در مسیر روندگان این راه قرار داده است تا با استفاده از آنها، قدرت حرکت به جلو و عبور از بیابان مخوف زندگی به سمت مقصود را داشته باشند. با نگاهی هر چند کوتاه به زندگی پیامبر اسلام و دیگر بزرگان دین که در ادای رسالت بزرگ آسمانی موفق بوده اند، خواهیم دید که ایمان قوی، ارتباط مستحکم با خداوند و اعتماد و تکیه بدان مبدأ تمام قدرت ها در هستی، چنین توانایی و موفقیت های معجزه آسا را به ایشان بخشیده است و شکی نیست که این ارزش ها عمدتاً مولود نمازهای شبانه، ذکر خداوند، یاد آخرت، تلاوت متأملانه و مستمرانه قرآن مجید، تفکر، دعا و... فرایض دینی بوده است بی گمان همین امور بوده است که به ایشان اراده و عزمی راسخ، همت عالی، اهدافی بزرگ، ثباتی بی نظیر، تلاشی خستگی ناپذیر و سرانجام سعودی به قله های موفقیت را بخشیده است. آنچه که عقول ارباب خرد را مبهوت ساخت و محاسبات مادی اندیشمندان را به هم ریخت.

بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز عید سعید فطر

خطبه‌ی اول

بسم الله الرحمن الرحيم

«الحمد لله رب العالمين نحمده و نستعينه و نؤمن به و نتوكل عليه و نصلی و نسلّم على حبيبه و نجيبه و خيرته في خلقه سيدنا و نبينا ابي القاسم المصطفى محمد و على اله الأتبيين الأطهرين و صحبه المنتجبين و السّلام على ائمة المسلمين و حماة المستضعفين و هداة المؤمنين. اوصيكم عباد الله بتقوى الله».

عید سعید فطر را به همه‌ی امت بزرگ اسلامی، به ملت شریف ایران و به شما نمازگزاران عزیز تبریک عرض میکنم و همه‌ی شما برادران و خواهران را به رعایت تقوای الهی و پرهیزگاری و پاکدامنی دعوت و توصیه میکنم.

ماه مبارک رمضان - که ماه صفا و خلوص و معنویت انسانهای مؤمن است - بر همه‌ی ما گذشت. ملت ایران در طول این ماه، هم در زمینه‌ی معنویات و هم در زمینه‌ی مسائل سیاسی، طراوت و نشاط خود را نشان داد. در باب مسائل سیاسی، در روز جمعه‌ی آخر ماه مبارک رمضان، ملت ایران از همه‌ی نقاط کشور یکصدا خروشید؛ با فریاد خود، با شعار خود، با حضور خود و با بیان رسای خود از ملت مظلوم فلسطین حمایت کرد. امسال بحمدالله در دنیای اسلام در بسیاری از نقاط، همین توجه، همین شور و شعور و همین احساس مسئولیت مشاهده شد. یقیناً روحیه‌ی بالای امت اسلامی به خاطر پیروزیهای حزب الله، در این طراوت روحی و نشاط سیاسی تأثیر داشت.

و اما در باب طراوت معنوی، امسال ملت عزیز ما، در همه‌ی جای کشور، ماه رمضان بسیار باصفا و باحالی را گذرانید؛ مجالس نماز و قرآن، مجالس دعا و توسل، و مجالس احیاء و شب زنده‌داری در شبهای قدر، رونق به یادمانیای داشت

رونق دعا در شبهای قدر

سرتاسر کشور، در شهرها، در روستاها و در همه‌ی نقاط این کشور بزرگ، ملت ما - مخصوصاً جوانان - در این شبها جان و دل خود را در آب توبه شستشو دادند. خبرهای موثق و مطمئن که در اختیار بنده است و گزارشهایی که در حکم مشاهده‌ی با چشم است، نشان میدهد که در مساجد تهران و شهرستانها و در همه‌ی عبادتگاههای کشور، جوانان ما در شبهای قدر از همه‌ی انواع سلاطین گوناگون مردم، با هر هیئت و قیافه و ریختی، با هر احساس و گرایشی، این شبها دل خودشان را برداشتند و به مساجد آمدند و با خدای خود راز و نیاز کردند.

حضور انواع مختلف جوانان در مراسم دعا

این صفای جوانی، این نورانیت دل‌های جوان، این میل به قرب الهی و توجه و تکلم با خدای متعال در میان جوانان ما، یک نعمت بسیار بزرگ است

اهمیت جوانی

و بحمدالله این نعمت هست و روز به روز هم بیشتر شده است. در روزهای آخر ماه مبارک رمضان، در برخی از مساجد کشور، هزاران نفر اعتکاف کردند

اهمیت اعتکاف

؛ شب و روز را به ذکر و عبادت گذراندند و هزاران ختم قرآن انجام گرفت. درباره‌ی این شستشوی معنوی و طهارت دل‌های جوانانمان دو نکته را عرض کنیم:

یک نکته این است که همه‌ی مردم و بالخصوص جوانان عزیز، این ارتباطی را که به برکت این روزهای مبارک و شبهای نورانی با خدای متعال پیدا کرده‌اند، نگذارند قطع شود.

استمرار در دعا به جز در ماه رمضان

؛ این رابطه‌ی با خدا را حفظ کنید.

حفظ رابطه با خدا

وسیله‌ی حفظ این رابطه هم در اختیار همه هست. اگر همین نماز پنج‌گانه، با توجه، با حضور قلب و با این توجه که در مقابل خدا ایستاده‌ایم، خوانده شود، بهترین رابطه است و روزبه‌روز دل شما را نورانیتر خواهد کرد.

حفظ رابطه با خدا از طریق نماز

آن جوانهایی که شبهای قدر در مساجد، حسینیه‌ها و حریمهای مطهر گرد هم آمدند، گریه کردند، دعا خواندند، قرآن سر گرفتند، احیاء گرفتند و دل‌هایشان را با نور محبت الهی نورانی کردند، این رابطه را حفظ کنند، که از آن بهره‌مند خواهند شد. ان‌شاءالله در طول زمان، در سالهای دیگر، روزبه‌روز این رابطه بیشتر خواهد شد؛ انسان از این راه هست که به کمال مطلوب و غایت خلقت خود دست خواهد یافت.

دعا راه رسیدن به کمال مطلوب

موفقیت در همه‌ی میدانهای زندگی هم به همین وابسته است.

وابستگی موفقیت به دعا

نکته‌ی دوم این است که در این توجه‌هایی که میشود، در این مناجات‌ها، راز و نیازها و درخواستهایی که از خدا میکنید، همه‌جور حاجت را میشود از خدا خواست و باید خواست؛ حتی حاجتهای کوچک.

در خواست انواع حاجات در دعا

اما این درخواست خود را به این حاجات کوچک منحصر نکنید؛ حاجات بزرگتری هست، آنها را از یاد نبرید.

دیگران ابراز شده است و موضوعات و مطالب مختلفی را در بر می گیرد و پیام های اخلاقی ، عرفانی ، و تربیتی ارزشمندی را القا می کند. از آن جمله اند:

۱. ربنا آتنا فی دنیا حسنه .و فی الآخره حسنه

۲. ربنا اغفر لی و لوالدی و للمومنین یوم یقوم الحساب .(مقاله،دعا در ادیان مختلف)

دعا در تشیع

در میان مذاهب اسلامی، مذهب تشیع به دلیل چند ویژگی خاص، برای دعا مکانت بالا و والاتری در نظر گرفته است.

یکی از اختصاصات تشیع، پذیرش امر بین الامرین در بحث جبر و اختیار است که بر اساس آنها هیچ نیرویی، در فعل خود استقلال ندارد و اراده خدا در همه افعال جاری است. و روشن است که اگر، قدرت الهی در همه حرکات عالمیان مؤثر باشد، طلب از او نیز در تمام اعمال خرد و کلان انسان، محل ظهور می یابد و لذا پیامبر اسلام - صلی الله علیه و آله - فرموده اند که حتی اگر بند کفشتان پاره شد برای حل این مشکل نیز از خدا کمک بگیرید

ویژگی دیگر تشیع، اعتقاد به امامانی است که مظهر انسان کاملند، ویش از همه خدا را می شناسند و چنان که در روایت آمده، هر کس خدا را بیشتر بشناسد، مسألت و دعای او نیز بیشتر خواهد بود ائمه اهل بیت - علیهم السّلام - نیز بیش از همه اهل دعا بوده اند، چنان که امیر المؤمنین - علیه السّلام - را دعاء یعنی بسیار دعا کننده خوانده اند - دعا های اهل بیت - علیهم السّلام - از آنجا که از جان پاک وصال یافته ای ناشی شده اند، بسی عمیق تر از دریافت های یک انسان عادی است، و لذا سرشار از مضامینی است ناب، که در تمامی عرصه های مورد نیاز، انسان تشنه معرفت را سیراب می کند. دعا در مکتب ایشان، فقط خواستن حاجات نیست، بلکه گفتگویی بی حجاب با رب العالمین است. و در ضمن آفریده ای است از عقاید ناب و عرفان خالص. صحیفه سجاده، دعا های زیبای امیر المؤمنین همچون کمیل و صباح و ... مناجات عرفه امام حسین - علیه السّلام - و ... همه گنجینه های درخشان معرفت و محبت الهی است. این تراث عظیم شیعی به محبین اهل بیت - علیهم السّلام - رسیده است، در حالی که سایر مذاهب اسلامی (متأسفانه)، خود را از این منبع فیض محروم کرده اند.

به علاوه که شیعه به دلیل پذیرا شدن فشارها و رنجها و محرومیت‌های فراوان در طول تاریخ پرنشیب و فراز خود، به دلیل نداشتن هیچ مأمن و هیچ سلاحی برای مبارزه، بیش از سایرین به دامن دعا دست یازیده است چرا که دعا سلاح مؤمن است .

نتیجه آن که دعا در ذات هر انسانی نهفته است، اما هرچه به توحید ناب نزدیک‌تر شویم، دعا اوج بیشتری می‌گیرد، تشیع توحید ناب است، و لذا دعا نیز در این مکتب، جایگاهی متمایز و والاتر از سایر مکاتب و مذاهب به خود اختصاص داده است که عبارات پرمحتوا، نورانی و الهی و عارفانه آن و گرایش خاص همگان به این ادعیه‌ها بهترین دلیل گویای این مدعا است.

دعا در علم روانشناسی (رابطه ای با روان در علوم)

دانشمندان در پی آن هستند تا با انجام پژوهش‌ها و مطالعات مختلف ، تاثیرات دعا کردن بر ذهن و بدن انسان را بررسی کنند. دکتر «کلی روتلیج» در این زمینه مقاله ای نوشته و معتقد است دعا کردن چیزی فرا تر از صرفا یک مقاله اخاقي است و تاثیرات زیادی بر سلامت و روان افراد دارد . وی بر اساس تحقیقات مرتبط با این موضوع میگوید از جمله فوایدی ک تحقیقات علمی در رابطه با دعا کردن به دست آورده اند موارد زیر است:

- خود کنترلی، اولین فایده دعا کردن است. قدرت اراده انسان ها با دعا کردن تقویت شده و کمک میکند تا بتوانند بر خودشان کنترل بیشتری داشته باشند
- دعا کردن موجب میشود تا مردم خلق و خوی بهتری پیدا کنند . چندین مطالعات و پژوهش علمی و آزمایشی اثبات نمود که افرادی ک در برنامه پژوهشی دعا کردن شرکت کرده بودند نسبت به افرادی ک دعا نمی کردند ، پرخاشگری و خشم کمتری از خودشان نشان دادند.
- دعا کردن کمک میکند تا افراد بهتر بتوانند بهتر ببخشند. افرادی ک در برنامه دعا کردن یک پژوهش شرکت کرده بودند بهتر توانستند مشکلات همسر یا دوست خود را ببخشند.
- در روابط عاشقانه زوجین نیز دعا کردن فوایدی دارد . در پژوهشی زوجین با یکدیگر شروع به کارکردن نمودند . ادامه ی تمرین کمک کرد تا میزان اطمینان و احساس یکی شدن در بین آنان افزایش یابد. این تمرین تاثیر بیشتری نسبت به صرفا صحبت کردن در مورد داشتن تجارب مثبت زوجین با یکدیگر داشت. این مطالعه پیشنهاد نمود ک دعا کردن چیزی بیش از صرفا یک تجربه مثبت احساسی و هیجانی است. ان کمک میکند تا زوجین به یکدیگر نزدیک تر شوند.

دعا کردن در کنترل استرس نیز ماثراً است. پژوهشی نشان داد که دعا کردنی ک صرفاً بر سپاس گذاری و تشکر کردن ، و همینطور نزدیک شدن به خدا، متمرکز شده بود، بر سلامت روان تأثیر مثبتی داشت. اما دعا کردنی ک در آن افراد بر دعا کردن برای خواستن چیزی از خدا متمرکز شده بودن، اثرات مثبتی روی سلامت روان نگذاشته بود و حتی احتمال داشتن تأثیر منفی نیز داشت.

از این رو دانشمندان معتقد آن با آنکه نمیدانند دعا چگونه این تأثیرات را میتواند در خلق و ذهن افراد بگذارد ، اما میتواند به آنان کمک کند تا اثرات مثبت و فوائد روانی و جسمی زیادی از آن دریافت نمایند

محققان با اسکن مغز بیش از ۲۰ داوطلب در هنگام دعا و صحبت با خداوند اعلام کردند مغز افراد در هنگام دعا به گونه ای که در هنگام صحبت با یک دوست فعال میشود، فعالیت میکند.

محققان دانشگاه آره‌اوس دانمارک به منظور مطالعه بر روی این پدیده از داوطلبان خواستند یک بار به خواندن یک دعای مذهبی و یک بار به خواندن یک متن غیر مذهبی و اجتماعی اقدام کنند. به گفته محققان در هنگام انجام عملیات اول و خواندن دعای خداوند مخصوص مسیحیان، قسمت هایی از مغز که با مرور ذهنی و تکرار در ارتباط است فعال شد.

طی آزمایش دوم ، داوطلبان قبل از خواستن ارزوهای خود از شخصیت خیالی بابا نوئل مشغول به خواندن دعا های شخصی خود شدند که این عمل باعث فعال سازی قسمت هایی از مغز ک در هنگام برقراری ارتباط با انسانی دیگر فعال میشود ، شد. این محدوده از مغز با تئوری ذهن (هوشیاری از اینکه دیگران دارای انگیزه و غرض مستقل هستند) در ارتباط نزدیک است.

به نظر میرسد هر دو منطقه فعال شده مغز در این آزمایشها ، رفتار خواستن و توجه به عکس العمل مخاطب که در این آزمایش خداوند بوده است را پردازش میکنند . همچنین قسمت های فعال شده قسمتی از قشر پیشین مغز به شما میروند ک با توجه به قصد فرد دیگر در ارتباط است.

قشر پیشین مغز در انسان یکی از عوامل کلیدی تئوری ذهن است. به گفته محققان، این قسمت از مغز داوطلبان در هنگام انجام آزمایش دعا های شخصی و صحبت با شخصیت بابا نوئل غیر فعال بوده است. این پدیده نشان می دهد داوطلبان بابانوئل را شخصیتی کاملاً خیالی و خداوند را موجودیتی واقعی میدانند.

در عین حال مطالعات گذشته نشان می دهد ک قشر پیشانی مغز در انسان ها در هنگام تعامل با اجسام بی جان نیز فعال نمیشود . زیرا مغز از چنین اجسامی انتظار عکس العمل ندارد و به همین دلیل نیازی به فکر کردن آن جسم احساس نمی کند..

بر اساس گزارش نیوسایتیست ، محققان بر اساس نتایج نهایی اعلام کردند افراد در هنگام دعا این تصور را دارند که در حال صحبت با شخصی خاص هستند که این نتیجه از نظر مسیحیان نشانه ای جدید از قطعیت وجود خداوند است.(سایت شبستان)

نتیجه گیری:

در این تحقیق به طور کلی می توان دعا را دریانات رهبر به صورت ذیل می توان نتیجه گرفت

شرایط استجاب دعا

۱-متضرعان و مجدانه دعا کردن

۲-اشک ریختن در دعا یک مقام و مرتبه

۳-عرج بشر با تضرع

۴-تلاش و کوشش در تحقق دعا

۵-مجاهدت دراه خدا

۶-تلاش و عمل در استجاب دعا

فواید دعا

۱-راه گشایی دعا

۲-دعا آسان کننده کارها

۳-دعا وسیله دفع بلا

۴-دعا یکی از سبب ها و علت ها

۵-برطرف شدن مشکلات

۶-بیمه شدن انسان با دعا

۷-احتیاج همه انسانها به دعا

۸-دعا وسیله مقابله با قلدرها

۹-استوار ماندن با دعا

۱۰-از بین رفتن ترس

منابع

❖قرآن کریم

۱-پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی،پرتال جامع علوم انسانی، دعا در ادیان مختلف

۲-حسین بن محمد،راغب اصفهانی،سال ۱۴۱۲،مفردات الفاظ القرآن،بیروت،ناشر دارالقلم،چاپ اول

۳-سایت شبستان،ساعت ۱۱، ۹۷/۹/۲۳

۴-سایت لیدر،خطبه های رهبری،ساعت ۸،۱۷/۱۰/۹۷

۵.دهخدا،علی اکبر،لغت نامه دهخدا،جلد ۷

۶-علی اکبر قرشی،۱۳۷۱،قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه،چاپ ۶

۷-ابن ابی الحدید،شرح نهج البلاغه.جلد ۶

۸-آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی،کتاب امامت ومهدویت.جلد ۲،.

۹-مقاله،دعا در ادیان مختلف